

Verhalen en herinneringen rond het Haarlemse culturele leven zijn niet alleen maar te vinden in boeken en archieven. Soms kun je de geschiedenis ook nog uit de eerste hand horen. Bijvoorbeeld van organist en componist Piet Kee (1927). Frans Willem Lantink, voorzitter van onze vereniging sprak met de man die een halve eeuw Haarlemse orgelgeschiedenis belichaamt.

Interview: Frans Willem Lantink.
Tekst: Willem van der Vlugt

“Een heel dankbaar instrument voor improvisaties.”

De ontvangst in de woning van organist en componist Piet Kee aan de Nieuwe Gracht voert al gauw langs een bijzonder object: een waar kerkorgel maar dan op studeerkamerformaat. Op dit huisorgel zet Piet Kee direct de bekende akkoorden in van *Tocatta en Fugue* van Bach. Indrukwekkend om de rijkdom van een kerkorgel te ervaren in de beslotenheid van een kamer.

Haarlem maakt zich volgend jaar op voor alweer de 50^e editie van het Internationaal Orgelfestival. Het initiatief tot het festival werd genomen door burgers uit Haarlem en omstreken, onder wie Joseph Obermayer en Jos de Klerk. De gemeente Haarlem ondersteunde het initiatief, wat in 1951 leidde tot het eerste festival. Er bestond in die tijd veel belangstelling voor orgelmuziek, en Haarlem was bij uitstek de geschikte stad voor een orgelfestival. Hier stond namelijk in de Sint-Bavokerk het bekendste orgel ter wereld, het Müllerorgel. Hoogtepunt van het festival is al 50 jaar het improvisatieconcours dat zich afspeelt op dit wereldberoemde instrument. Piet Kee, winnaar van het concours in 1953, 54 en 55 was er al vanaf het begin bij. “Het orgelconcours was in die tijd iets heel opzienbarends; het was de eerste keer dat zoiets plaatsvond. Er was daardoor enorme belangstelling voor het concours en het trok ook internationaal veel aandacht”, vertelt Kee.

Het festival sloot aan bij het bestaan van Nederlandse orgel- improvisatieconcerten die na de oorlog steeds populairder werden. Daarnaast wilde de gemeente Haarlem het beroemde Müllerorgel in de Sint-Bavokerk betrekken bij het Holland Festival, waar toonaangevende internationale podiumkunsten een plaats kregen. “Improviseren is iets waar het orgel een heel dankbaar instrument voor is”, legt Kee uit. “Het was dus goed dat Haarlem de kunst op deze wijze stimuleerde.”

Hoe kwam uw deelname aan het allereerste improvisatieconcours tot stand?

“Er deden vijf deelnemers mee, die werden uitgenodigd op basis van hun reputatie. Toen ik voor het eerst meedeed in 1951 was ik pas 23 jaar oud en had ik zojuist mijn *Prix d'Excellence* behaald aan het conservatorium. Dat is denk ik de reden geweest dat ik werd uitgenodigd.”

De Nederlander Louis Toebosch won de eerste editie van het concours in 1951. Kee werd zagezegd 'goede tweede'. Het daaropvolgende jaar won de beroemde Anton Heiller uit Wenen, die veel indruk maakte tijdens het concours. Het jaar daarna werd Kee voor de tweede keer uitgenodigd om deel te nemen en werd winnaar. De twee volgende edities won hij ook, waardoor hij de wisseltrofee – de Zilveren Tulp – voor altijd in zijn bezit kreeg.

Wat hield het improviseren op het orgel precies in bij dit concours?

“Je kreeg van de jury een hele precieze opdracht mee. Er werd een improvisatie in een sonatevorm gevraagd. De organisatie van het festival gaf opdracht aan een Nederlands componist om de thema's voor het eerste en laatste deel van een driedelige sonate te maken. We kregen die thema's vlak voor aanvang van het concours te horen en hadden dan een uur de tijd om ons voor te bereiden, waarvan we de laatste 15 minuten een piano mochten gebruiken. Je bedacht dus eventjes van tevoren wat je ongeveer ging doen, en dan improviseerde je daarna simpelweg zo mooi als het kon.”

Zoals blijkt uit de improvisatieopdracht, werd de klassieke muziek destijds nog gedomineerd door symfonieën. Het muzikale stramien van de symfonie/sonate was in deze tijd zo vanzelfsprekend dat bij de eerste edities van het concours dit de opgave was. Orgel improvisatie heeft zich in de loop der tijd steeds verder ontwikkeld. Vandaag de dag, in een tijd van het postmodernisme waarin alles mogelijk is, kun je de meest uiteenlopende stijlen en technieken verwachten.

In welk opzicht is de kunst van het improviseren veranderd?

“Het is nu allemaal veel vrijer. Nu wordt er bijvoorbeeld bij het concours - in plaats van de meer traditionele thema's - soms zelfs een ongestructureerde rij tonen opgegeven. Daar moet je als improvisator dan maar mooie muziek van maken en dat kan soms tot verrassende resultaten leiden.” Ondanks alle veranderingen is de improvisatie volgens Kee nog steeds heel belangrijk in de muziek: “Ik ervaar improviseren ook wel als een soort schetsmatige compositie. Dat kan een levendige charme met zich meebrengen die de luisteraar zeker zal ervaren. Improvisatie bezit daardoor een kwaliteit die het echt onderscheidt van een uitgewerkte compositie. Niet beter of minder; maar een essentieel verschil.

Het winnen van het concours heeft voor Kee vele deuren geopend. Zo werd hij in 1956 stadsorganist tezamen met Albert de Klerk. Hij kwam daardoor te spelen op het bekendste orgel ter wereld. Of het ook het beste orgel ter wereld is durft Kee niet te zeggen: “Het is net als in een berglandschap; als je op de ene top staat dan zie je dat een andere top toch mooier is. Maar het is zeker één van de mooiste!” Naast zijn werkzaamheden als stadsorganist gaf Kee vele concerten in Europa, Amerika, Australië en Azië en was hij docent orgel aan het Conservatorium van Amsterdam. Later in zijn carrière heeft Kee zich verder ontplooid als componist, wat nog steeds het belangrijkste deel van zijn muzikale werk is..

Is de aandacht voor het concours nog even groot als toen u deelnam?

“Ik merk dat die aandacht wel is teruggelopen. In mijn tijd werd het concours zelfs nog live uitgezonden en was de uitslag groot nieuws in de journaals. Dat is nu een stuk minder”, zegt Kee. Ondanks de teruggelopen aandacht voor het festival blijft Haarlem nog steeds de nummer één orgelstad van Nederland. Dit is vooral te merken aan de toestroom van publiek naar orgelconcerten en de belangstelling voor de orgels.

Waarom is de 50e editie van het orgelfestival een bezoek waard?

“De Sint-Bavokerk in Haarlem - waar het Müllerorgel staat - is eigenlijk te groot om je te realiseren dat er mensen zijn die er nog nooit binnen waren. Ik meen zelfs dat de helft van de Haarlemmers de kerk nog nooit van binnen heeft gezien. Dat vind ik erg jammer. Het orgelfestival is een prachtige manier om de kerk en de orgelkunst eens van dichtbij te ervaren.”

Piet Kee op Youtube.

In 1979 bracht Kee een serie bijzondere ‘Confrontaties’ tot stand. Na een zorgvuldige selectie koos hij verschillende straat/draaiorgels die hij in samenwerking met het Müllerorgel in de Grote of St. Bavokerk tot klinken bracht. Deze voor de orgelwereld bijzondere gebeurtenis is te zien op internet. Kijk op Youtube onder ‘Integratie Piet Kee’ en u vindt vanzelf de vijfdelige documentaire. Ook ‘Confrontation’ is op het internet te vinden.